

miraculum novum non sentire per corpus mortale, ac de se expeditum ad sentiendum. Quod autem in Christo permanenter intelligitur, cum proportione intelligendum est de quocumque viatore, si ei visio beata communicetur in transitu, seu ad breve tempus; nam pro illo tempore procedit in eo eadem ratio. Nec video, quid ad hoc referat esse simul viatorem et comprehensorem permanenter, aut in transitu; maxime cum haec differentia non oriatur ex intrinseca natura visionis aut luminis gloriæ, sed ex libera Dei voluntate.

CAPUT XVII.

UTRUM EX INTELLECTUALI CONTEMPLATIONE HUJUS VITÆ SEQUI POSSIT EXTASIS IN ACTIBUS OMNIUM SENSUM, ETIAM INTERNORUM?

1. *Sensus questionis.* — *Opinio aliquorum.* — Dubium hoc petitur ex secundo argumento cap. 15 proposito, in quo solum loquimur de contemplatione, quæ fieri potest et solet in corpore mortali, ordinario seu connaturali modo, ita ut licet actus ipse contemplationis in se supernaturalis sit, nihilominus modus operandi sit accommodatus naturæ quoad compositionem discursus, vel similes conditiones. Dicunt ergo aliqui posse hanc extasim dicto modo fieri in omnibus sensibus etiam internis. Ita tenet Abulens., Gen. 13, q. 400 et sequentibus, et Paradox. 3, c. 46. Favet D. Thomas 2, 2, q. 175, art. 3, ad primum, ubi ait mentem humanam tripliciter elevari ad contemplanda divina: primo, per species imaginarias, ut fuit in Petro, Act. 10. Secundo, per intelligibiles effectus, ut in David, cum dixit, Psalm. 111: *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.* Tertio, per claram visionem. Significat ergo in primo modo fieri extasim a sensibus externis tantum; in secundo vero, etiam ab internis, quia per pura intelligibilia fit. Et quæst. 3 de Verit., art. 3, ad 10, ait tantam esse posse in actu speculationis vehementiam, ut omnino a sensibili operatione abstrahatur.

2. *Confirmatur opinio.* — Potest hæc sententia confirmari ex illo 1 Corint. 14: *Orabo spiritu, orabo et mente,* ubi duplē orationem Paulus distinguit: unam spiritualem, alteram mentalem, quæ non possunt ita distingui, ut una sit per intellectum, et non altera, quia repugnat esse veram orationem sine operatione intellectus. Distinguuntur ergo,

quia una fit per intellectum cooperante imaginatione sine sensu *externo*, quæ spiritualis appellatur, quia abstrahit ab externo usu corporis; alia pure *mentalis*, quæ solo intellectum suspensione omnis sensus etiam interni fit; et ita videtur exponere locum illum August., 12 Genes. ad litt., c. 24 et 25. Ratio denique est supra *tacta*, quia intentio ad unum actum impedit *alios*; ergo tanta esse potest mentis intentio, ut omnes sensus etiam internos impediatur. Item, sicut se habet sensus internus ad *externos*, ita intellectus ad phantasiam; sed *attentio* interioris sensus potest esse *tanta*, ut omnino suspendat actus externorum sensuum; ergo etiam intellectus sua nimia attentione potest omnino impedire phantasiam, qua suspensa, cæteros omnes sensus suspensi necesse est.

3. *Resolutio.* — *Augustinus probat in extasi solere fieri multas revelationes.* — Dicendum nihilominus est, naturaliter fieri non possunt abstractionem a sensibus ex vi contemplationis intellectualis, ut maneant omnes sensus quasi destituti ab influxu animæ, ita ut ea ratione nihil operari possint. Hac assertio est D. Thom. 2, 2, q. 174, et ibi Cajetan. et aliorum. Sumiturque ex August., lib. 2 ad Simpl., quæst. 1, ubi definiens extasim, dicit esse *alienationem a sensibus corporis, ut spiritus hominis, divino spiritu assumptus, capiendis atque intuendis imaginibus ractet.* Ubi per sensus corporis hos externos intelligit: ponit enim exemplum in Petri extasi, Act. 10, quam constat non fuisse sine cooperatione phantasie. Ponit etiam exemplum in Daniele, et licet locum non designet, videatur alludere ad revelationem, et interpretationem somniorum Nabuchodonosor, Daniel. 2 et 4, in quibus non carebat Daniel sensibili representatione phantasie. Unde idem Augustin., lib. 4 Quæst. in Genes., quæst. 80, dicit, in extasi solere fieri magnas revelationes; et hujusmodi fuisse putat soporem Adæ, Genes. 2; et talen etiam fuisse putat stuporem Isaac, de quo Genes. 27 dicitur, quod audiens verba Esau, postquam a Jacobo deceptus fuerat: *Exparit stupore vehementi;* ibi enim lectio græca *extasim* legit. Ac denique, lib. 8 Genes. ad lit., cap. 2, aperte docet in excessu mentis, qui in extasi fit, non relinqui imaginariam visionem, sed ad summum externam sensationem. Et eodem sensu, lib. 12, cap. 25, ait extasim esse raptum a sensibus corporis, et tales esse putat revelationes Joannis in Apocalypsi, et Isaïæ visiones, Isai.

CAP. XVII. UTRUM EX INTELLECTUALI CONTEMPLATIONE, ETC.

195

cap. 6. De quibus manifestum est non fuisse cooperatione, ac denique quod intellectus humanus non concurrit ad illam virtute naturali, ut talis est, sed solum ut elevatur virtute divina, quia non potest aliter intellectus conjunctus uti speciebus per se infusis. Ex his autem principiis et modo operandi, oriatur ut visio beata non absorbeat omnino vim animæ ad operandum per inferiores potentias, ut supra declaravi; ergo idem dicendum est de hoc genere contemplationis, in quo illa omnia reperiuntur, et aliunde minorem intentionem, seu activitatem supernaturalem ex parte animæ requirit, quam visio beata, ut per se constat.

6. *Nec visionem beatam, nec contemplationem ortam ex scientia infusa impedire sensum usum.* — Addo vero, etiam has duas contemplationes simul sumptas, scilicet, per visionem beatam et scientiam infusam, non efficere illam tam grandem suspensionem virtutis sentiendi, quia cum omnia in illis sint supernaturalia, non impediunt activitatem naturalem. Nam principia diversarum rationum bene possunt simul operari; principia autem harum actionum sunt diversorum ordinum, et anima licet sit eadem, et in omnibus operetur, tamen subit vicem principiorum diversi ordinis, quatenus per virtutem naturalem, vel per potentiam obedientiale operatur. Et ita in Christo Domino fuit ultraque contemplatio simul, et illis non obstantibus, sine novo miraculo fuit etiam operatio tam sensum omnium, quam intellectus naturalis.

7. *Responsio aliquorum.* — At vero si contemplatio fiat alio modo magis proportionato naturæ, et cum aliqua cooperatione specierum acquisitarum, et naturalis virtutis intelligenti, saltem quoad apprehensionem objectorum, de quibus ferendum est judicium, tunc certius est non posse fieri ex vi talis contemplationis totalem abstractionem a sensibus, etiam internis, quantumcumque crescat et intendatur ipsius intellectus attentio. Hoc aperte sequitur ex prima supra posita resolutione, quia, quoties intellectus conjunctus operatur per species acquisitas, naturali necessitate fit conversio ad phantasmata; ergo nunquam potest in vi illius operationis, quantumvis intensæ et attentæ, suspendi operatio saltem phantasie. Respondent aliqui, licet illud prius sit verum ordinarie et ut plurimum, secundum communem cursum naturæ, non esse tamen ita necessarium, quin aliquando possit deficere per nimium quemdam

excessum naturae in aliqua operatione. Sed hoc imprimis dicitur sine fundamento, quia, ut videbimus, neque experientia, neque ex aliquo signo nobis noto potest probabiliter colligi talis exceptio. Denique ratio potius ostendit contrarium; quia si intellectus operatur per species acquisitas, et modo illis conaturali, saltem quantum ad apprehensionem, necesse est ut apprehendat vel materialia, vel res spirituales cum aliqua habitudine, vel proportione ad res materiales, quia cum illae species a phantasmatis acceptae sint, non possunt aliter repraesentare. Ergo ex natura rei talis contemplatio intellectus potius excitabit operationem phantasiæ, quam illam impedit.

8. *Solutio argumenti.* — *Ex vi contemplationis intellectualis nunquam sequi extasim in sensibus internis simul cum externis.* — Et ita cessat hic ratio illa de nimia attentione intellectus, et quod virtus finita applicata ad unum totaliter, non potest in alia; hoc enim procedit, quando operationes sunt ita distinctæ, ut sese impedian, aut attentio ad unam distrahat vim attendendi circa aliam. At in praesenti non est ita, quia talis attentio intellectus potius excitat et applicatphantasiæ, et talis operatio phantasiæ juvat et facilitat apprehensionem intellectus; nam cum fiat ad modum phantasmatum, eo facilius fit, quo phantasia in actu secundo, et vitali modo offert intellectui res in phantasmatis quasi in actu primo repræsentatas; ergo cessat omnis ratio mentalis suspensionis. Quocirca ex vi solius actus contemplationis intellectualis nunquam existimo sequi illum modum extasis in sensibus internis simul cum externis, sive contemplatio sit naturalis, sive supernaturalis.

9. Unde si Deus interdum illo modo suspendit operationem phantasiæ, id facit ex speciali dispositione providentiae suæ, vel auferendo omnia objectiva motiva phantasiæ, vel non concurrendo cum illa; non tamen id facit, quia naturaliter sequatur illud phantasiæ impedimentum ex vi solius actus contemplationis, vel revelationis intellectualis. Imo opinor nulla experientia posse satis constare, quod anima in tali contemplatione abstrahatur ab omni actu phantasiæ, quia ex signis externis, que solent esse in homine, quando actu est in tali extasi, ad summum ostenditur suspensio externorum sensuum, ut infra dicam; interius autem solus ipsem, qui contemplatur, potest tunc experiri quid

sentiat. Non potest autem postea per experientiam certus esse, quod nullam operationem phantasiæ habuerit, tum quia potest esse operatio adeo simplex, ut postea nulla illius memoria relinquatur, ut contingit in aliquibus somniis; tum etiam quia si operatio intellectus non sit de re spirituali, prout est *in se*, vix discerni potest per experientiam a consortio operationis phantasiæ. Quapropter nulla ratione potest cum fundamento affirmari, ex vi contemplationis hujus vitæ sequi aliquando talem extasim, quæ operationem etiam phantasiæ omnino impedit.

10. *Sequi posse extasim in sensibus solum externis, non tantum actualem, sed etiam aptitudinalem.* — Secus vero est de extasi quoad solam suspensionem sensuum externorum; nam haec interdum potest sequi ex vi contemplationis intellectualis, non solum quoad actualem sensationem, sed etiam quoad aptitudinem, quia præ nimia attentione interiori anima omnino destituit sensus exteriores; hoc autem non contingit in contemplatione illa, per quam anima elevatur divinitus ad operandum sine phantasmatis, nam de hac potius ostensum est, quod, licet sensus non requirat, nullo tamen modo impedit positive illorum operations. Fit ergo per illam contemplationem, quæ est cum dependentia a phantasmatis; nam si illa sit nimis attenta, totas vires animæ per intellectum et phantasiæ applicat, nihilque influit, neque spiritus animales mittit ad sensus extenos, et ita privantur operatione et aptitudine proxima ad operandum. Et hoc maxime contingit in contemplatione supernaturali, quæ ferventem amorem divinum habet adjunctum, ut probant adducta in c. 45.

11. *Responsio ad motiva opposita.* — *Locus Pauli ad Corinth. explicatur.* — Ad motiva vero alterius opinionis respondetur, D. Thom. imprimis, in cit. loco, ex 2. 2, nihil dicere quod ad presentem materiam pertineat; nam per prophetiam intellectualis non intelligit illam quæ fit sine conversione ad phantasmatum, sed illam quæ fit sine exteriori representatione sensibili divinitus facta, quod longe diversum est. Alter vero locus, ex quæst. 13 de Verit., de operatione sensus exterioris intelligendum est; locus autem Pauli 1 ad Corinth. 14, dicentis: *Orabo spiritu, orabo et mente,* longe diversum habet sensum; loquitur enim ibi evidenter Paulus de oratione vocali, et illam dicit melius fieri spiritu et mente, quam spiritu tantum. Vocat autem

spiritum affectum orandi, quem habet ille, qui vocaliter orat in ea lingua quam non intelligit, et ideo dicitur orare spiritu, non autem mente; qui autem intelligit quod orando profert, spiritu et mente orare dicitur. Augustinus vero, licet aliter videatur exponere locum Pauli, non tamen in sensu nobis contrario: per spiritum enim ibi spiritualem visionem, id est imaginariam (ut aperte exponit) intelligit; per mentem autem intellectualem cognitionem: unde potius infertur, intellectus simul et phantasia orandum esse. Quod vero in eodem c. 24 ait, *spiritualem visionem indigere actuali ut dijudicetur, intellectualem autem non indigere spirituali,* intelligendum est cum illo addito, *ut dijudicetur,* id est, non indigere illa tanquam regula, quamvis indigat illa ut ministra, quam habeat semper concomitantem, licet sibi subjectam, ut statim subdit. Ad rationem autem jam resonsum est, attentionem intellectus non impedit operationem phantasiæ, propter naturalis concomitantiam, et quia potius illa juvatur; et ideo non est eadem proportio, seu ratio de sensibus externis, ut jam declaratum est.

CAPVT XVIII.

UTRUM IN EXTASI FIAT ABSTRACTIO AB OMNI MOTIONE APPETITUS SENTIENTIS, ET VIRTUTIS MOVENTIS AG NUTRIENTIS?

1. *Ratio.* — *Superior appetitus naturaliter moret inferiorem.* — Superest ultimo loco dicendum de operatione appetitus sentientis, an necessario in contemplatione excitetur, vel interdum suspendatur, aut omnino impediatur, et consequenter etiam dicemus de virtute motiva, et nutrice, ac vegetante. Et imprimis quod sensitivus appetitus suas possit habere partes in contemplatione, etiamsi spiritualis et divina sit, res est manifesta, et ipsa experientia satis nota; et ita communiter intelligitur illud Psal. 83: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Ratio vero est, nam in contemplatione superior appetitus excitatur per gaudium, amorem, et alios similes actus; superior autem appetitus naturaliter moret inferiorem, ut ait D. Thomas 2. 2, q. 175, art. 2, ad 2. Sicut enim comparatur intellectus ad phantasiam, ita voluntas ad appetitum sensitivum; radicantur enim in eadem anima, habentque inter se subordinationem, sibique invicem deserviunt.

3. *Explicatur D. Thomas.* — Quocirca quod D. Thomas ait 2. 2, q. 175, art. 2, ad 2, per contemplationem et amorem Dei causari ex-

Et ideo sicut contemplationi humanæ, quæ modo naturaliter fit, cooperatur phantasia, ita spiritualem seu rationalem affectum, qui in ea excitatur, comitatur suo modo appetitus sensitivus per se loquendo, et seclusis impedimentis.

2. *Nunquam impedit appetitum sensitivum a cooperatione voluntatis ex parte contemplationis.* — Unde ulterius dicendum est, ex parte contemplationis, quantumvis perfectæ cognitionem: unde potius infertur, intellectus simul et phantasia orandum esse. Quod vero in eodem c. 24 ait, *spiritualem visionem indigere actuali ut dijudicetur, intellectualem autem non indigere spirituali,* intelligendum est cum illo addito, *ut dijudicetur,* id est, non indigere illa tanquam regula, quamvis indigat illa ut ministra, quam habeat semper concomitantem, licet sibi subjectam, ut statim subdit. Ad rationem autem jam resonsum est, attentionem intellectus non impedit operationem phantasiæ, propter naturalis concomitantiam, et quia potius illa juvatur; et ideo non est eadem proportio, seu ratio de sensibus externis, ut jam declaratum est.

Vel contemplatio est juxta modum intelligenti accommodatum animæ conjunctæ corpori passibili, et tunc sicut ex vi contemplationis perfectæ non impeditur operatio proportionata phantasiæ, etiamsi contingat extenos sensus impediti, ita ex illo capite non impeditur appetitus sensitivus, quominus voluntati operanti cooperetur, habendo affectum motui voluntatis proportionatum, vel voluptatis, vel timoris, etc. Quia illa pluralitas operationum utriusque appetitus non impedit intensionem motus voluntatis, sed potius juvat, ut in simili dixit D. Thomas 1. 2, q. 4, art. 1, ad 3, quia est naturalis connexio inter illos affectus, et unus excitat alium, et ab illo fovetur. Unde etiam de anima videntis Deum dixit idem D. Thomas, eadem q. 4, art. 5, ad 4, quod statim appetit communicare corpori participationem fruitionis Dei juxta modum sibi possibilem. Sic ergo anima contemplans Deum, et suo modo fruens illo per voluntatem, ex se non impedit, imo trahit secum appetitum, ut illud bonum participet.

tasim secundum appetitum, non ideo dictum est, quia contemplatio impedit motum omnem appetitus sensitivi, sed quia impedit ne appetitus feratur in ea objecta inferiora, in qua naturaliter inclinatur, sed ut elevetur aliquo modo ad divina, quae ipsum appetitum superant; et ideo quando ad illa fertur, dicitur extasim pati, non quia operari desinat, sed quia quodammodo extra se supra se fertur. Sicut Paulus aiebat: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* De quo dixit Dionys., c. 4, de Divinis nominibus, id protulisse virtute divini amoris extasiam facientis; illa enim extasis non tollit operationem, sed transfert illam ad nobiliora objecta, ideoque suo modo in omni oratione mentali locum habet quantum est ex parte sua, si ex parte corporis, vel aliunde non sit impedimentum.

4. Unde obiter intelligitur devotionem illam, quae in appetitu sentiente sentitur, non esse viris spiritualibus contemnendam, nec esse imperfectorum propriam, quia et ex perfectissima et altissima contemplatione sequi potest, et de se juvat, et disponit hominem ut facilius et constantius contemplatione fruatur. Quamvis si illa sensibilis delectatio desit, non propterea putandum est orationem vel contemplationem esse imperfectam; sæpe enim ex dispositione corporis impeditur, et interdum ex dispositione divina, propter varias rationes, quae facile excogitari possunt. Neque vero putandum est tunc omnino deesse cooperationem appetitus sensitivi; non enim ita est, quia, licet appetitus non delectetur ex imperio vel efficacia amoris, aut alterius affectus voluntatis, operatur consentiendo voluntati, et operando quod jubet, vel condolendo illi, vel alio simili modo ejus affectum imitando.

5. *Contemplationem ex se non impedire omnem corporis motionem.* — Denique hinc etiam intelligitur, per contemplationem, quantumvis perfectam, non impediri omnem corporis motionem per se loquendo. Patet, quia non tollit operationem phantasiae et appetitus, quae sit principium illius motus; ergo si aliqui organa corporis disposita sint, et aliquis motus eorum possit esse consentaneus contemplationi mentis, ita ut illam non impedit, sed potius juvare possit, nihil obstabit esse talem corporis motionem cum altissima mentis contemplatione. Exemplum optimum est in motu linguae: quamvis enim mentalis oratio vel contemplatio per se non requirat usum vocis, interdum tamen potest contingere ut ex efficacia affectus seu contemplatio-

nis, homo prorumpat in aliquam vocem aut admirationis, aut laudis, aut humilis petitionis, quæ non solum non impediunt contemplationem et orationem mentalem perfectam, sed interdum ad illam juvant. Nam, licet ab illa prodeant, ac subinde illam supponant, nihilominus per easdem voces amplius excitatur mens, ut ardentius et constantius tendat. Sive hoc fieri contingat per verba aliqua praescripta, mente retenta, ut proferendo verbum alicuius psalmi, vel similia; sive fiat formando verbum ad nutum orantis, et juxta affectum quem tunc sentit, et uterque modus solet esse usitatus, et valde utilis. De quo videri potest August., Epist. 121, c. 9; S. Bonavent. opusc. de Processu Religionis, in 7, c. 3; et D. Thomas, 2. 2, q. 83, art. 12.

6. *Fundamentum opinionis.* — Ultimo dicendum est de operationibus partis vegetativæ, quod etiam in argumento quadam supra relato, c. 15, petebatur. De his etiam operibus Abulens. supra affirmat, omnino impediri in extasi perfecta, ex eodem fundamento, quod scilicet tales operationes sunt vitales, et pendunt ex actuali influxu animæ; ergo potest esse tanta attentio animæ ad superiores actiones, ut ab his etiam infimis omnino suspendatur. Confirmatur aliquibus experientiis: una et quotidiana est, quia ex nimio studio, vel oratione, et attentione mentis videmus impediri nutritionem et digestionem, saltem ut debilis ac remissus fiat; ergo potest ita crescere attentio mentis, ut omnino illa opera impedit. Altera est, quia solet homo in extasi multis diebus esse sine cibo et potu; interdum etiam videtur esse absque motu cordis, cessante pulsu, imo vix in eo deprehenditur calor vitalis, sed quasi mortuus appetit; ergo, etc.

7. *Opera vegetativæ animæ, quæ proxime per qualitates materiales exercentur, impediri non posse per contemplationem.* — Nihilominus D. Thomas 2. 2, q. 175, art. 2, censet in raptu non suspendi opera vegetativæ partis; idem habet q. 13 de Ver., art. 4, ubi rationem reddit, vel quia operationes vegetativæ partis longius distant ab operatione intellectus et phantasiae, quam opera sensuum externorum, vel quia actio vegetativa magis naturalis est: quæ ratio magis philosophica videtur. Dico ergo opera vegetativæ animæ exerceri proxime per qualitates omnino materiales, et agentes necessario alteratione materiali, et quoad hanc partem impediri non posse per

contemplationem, quia illa actio non pendet tellectus vero imperative, et per denominatio- ex attentione ipsiusmet animæ, sed ex solis qualitatibus. At vero quatenus illa actio juvatur per actiones spirituum, et per vitales operationes animæ attrahendi, expellendi, distribuendi, etc., sic multum posse impediti per actus mentis, sive contemplationis, sive studii, aut mentalis orationis; et hoc solum ratio et experientia adductæ probant. Quod vero quidam dicunt, talem esse posse vim contemplationis, ut animam realiter a corpore separat, naturaliter contingere non potest, nisi per discursum temporis materialiter ita alteretur corpus, ut dispositionem necessariam ad unionem cum anima amittat; supernaturaliter autem fieri a Deo potest, non tam ex vi contemplationis solius, nisi corpus etiam immutetur, vel Deus aliquid supernaturale adjungat. Quod autem quidam dicunt, virtute Dæmonis fieri, ut in hujusmodi raptu anima realiter separetur a corpore, et postea iterum uniatur, commentitum est, et contrarium veritati fidei, quæ docet solum Deum posse animam a corpore semel separatam iterum illi unire.

CAPUT XIX.

UTRUM CONTEMPLATIO IN RAPTU VEL EXTASI, PROUT EST IN INTELLECTU, SIT OPERATIO HUMANA ET MERITI CAPAX?

1. *Difficultas questionis.* — Tota difficultas presentis questionis est circa libertatem illius operationis; nam in cæteris certum est operationem illam esse ab homine elicitem; nam est vera operatio vitalis intellectus et voluntatis. Certum item est contemplationem, de qua agimus, esse actum supernaturale, ut satis in superioribus ostensum est. De sola ergo conditione libertatis questione superest, quæ ad operationem proprio et speciali modo humanam necessaria est, juxta doctrinam D. Thomæ 1. 2, q. 1, art. 1, et ad meritum etiam requiritur ut in eadem 1. 2, q. 144, ostenditur, et in 3 p., q. 18 et 19, attigimus. Concurrit autem in hac contemplatione actus et voluntatis et intellectus, ut supponimus, et uterque potest interdum fieri sine libertate, ut in motibus primis, et tunc neuter dicitur proprie actus humanus; uterque vero tunc perfecte fit saltem pro statu viæ, quando liberum fit, et tunc sunt propriissime actus humani. Sunt autem liberi diverso modo, actus quidem voluntatis intrinsece et elicitive, in-

3. *Probatur opinio experientia.* — Secundo, probatur experientiis, quibus constat pati spirituales viros hujusmodi extasim invitatos; sæpe enim Deum precantur vehementer ne hujusmodi raptum pati sinat, præsertim coram aliis, et non obtinent, sed inviti supra se elevantur, ut refert Mart. Delrio, libr. 2 Inquisit. Magic., q. 25; non est ergo voluntaria actio illa; ergo nec libera vel humana esse potest. Tertio, non videtur esse tanta vis voluntatis nostræ, ut animam et intellectum tam vehementer applicet ad attendendum, ut nihil